INFORMATION ABOUT AUTHOR

Alexzandr LABENKO – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Inclusive Education and Health of Man, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian University.

Scientific interests: pedagogy, special education, ecological education, methods of teaching the Ukrainian and English Languages.

УДК 378.147:81‘255.2:6

НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ТЕХНІЧНОМУ ВИШІ: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТЕМАТИКИ

Наталія ШАРКОВА, Світлана ШАРКОВА (Дніпро, Україна)

e-mail: nataliya_ua2004@yahoo.com

ШАРКОВА Наталія, ШАРКОВА Світлана. НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ТЕХНІЧНОМУ ВИШІ: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТЕМАТИКИ

У статті аналізується важливість і особливості організації роботи з технічним текстом в процесі його перекладу. Особлива увага приділяється доперекладацькому аналізу текстів з точки зору лексики, граматики і синтаксису. Підкреслюється важливість створення умов для самостійного формування перекладацької компетентності студентів.

Ключові слова: технічний текст, перекладацька компетентність, термінологічні одиниці, граматичні структури, синтаксичні структури.

SHARKOVA Nataliia, SHARKOVA Svitlana. TEACHING TRANSLATION IN TECHNICAL UNIVERSITY: THE PECULIARITIES OF WORKING ON THE TEXTS OF METALLURGY

Although there is a great demand for professional, competitive translators of technical texts, there is still a lack of optimal translator teaching technologies. The objective of the article is to analyze the activities which can encourage students to develop skills necessary for translating technical literature. Special attention is paid to the analysis of a source text according to the following criteria: lexicon (terminology, compound words, measurements etc.), grammar (tenses, non-finite/ modal verbs etc.), and syntax (sentence structure, types of clauses, participle constructions etc.). The ideas for training exercises are introduced within each criterion. Successful performance of the provided activities presupposes the development of such professional skills as working with different types of dictionaries, reviewing reference literature, searching for the information in the Internet, describing technologies, drawing schemes, writing abstracts in both foreign and native languages, selecting the techniques of translation for proper rendering a text, editing translations, developing native language proficiency. Much attention should be paid to explaining future translators the essence and specificity of metallurgical industry functioning, understanding specifications and manuals. A facilitator should provide students with involving activities in a way that encourages future professionals to be active learners who are able to make decisions, plan and organize work activities, be responsible for the results of the work. All that should result in forming translator’s competence.

Key words: technical text, translator’s competence, terminology, grammatical constructions, syntactic structures.

Хоча у сучасному світі з кожним роком все більшого значення набуває технічний переклад, на теперішньому ринку праці немає достатньої кількості спеціалістів необхідного професійного рівня. З огляду на невпинне зростання потреби у технічному перекладі матеріалів із різноманітних інженерних галузей нагальним постає питання вдосконалення методик навчання фахівців-перекладачів. У першу чергу необхідно розуміти, що така сфера діяльності як технічний переклад не обмежується лише знанням іноземної мови. Перекладач далеко не завжди перекладає текст спонтанно, а використовує безліч словників, довідкових тематичних матеріалів, витрачає багато часу на перевірку та з‘ясування додаткових деталей. Тут потрібне терпіння та здатність дійти до суті, розуміння і чітке уявлення про інженерію та виробництво, готовність вивчати предметні області у разі потреби, за короткий термін оволодівати найрізноманітнішими знаннями й слідкувати за технічними новинками та новинами сфери, що доповнюють спеціалізовані знання з іноземної мови.

Питання підготовки перекладачів у ВНЗ обговорювались у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як О. Бондаренко, В. Карабан, О. Ковтун, К. Клауді, В. Комісаров, І. Корунець, К. Кузьміна, Л. Латишев, А. Ольховська, А. Онищук, Л. Поліщук, Б. Рубрехт, Л. Черноватий, Р.Тінслей, А. Шамне та ін. Однак забезпечення науково-методичними розробками, спрямованими на формування професійних умінь у майбутніх перекладачів технічних текстів, ще залишається актуальною справою. У цьому зв‘язку *метою даної статті* є аналіз роботи з технічним текстом, з точки зору його сприяння формуванню професійних умінь у майбутніх перекладачів у виші, на прикладі текстів галузі металургійного виробництва.

Металургійна промисловість ґрунтується на досягненнях фізичної хімії, фізики, металургійної теплотехніки, електротехніки, електроніки, кібернетики, теорії металургійних процесів, автоматизації виробництва й керування ним та інше. Це означає, що перекладач, який спеціалізується на галузі металургійного виробництва, повинен мати не лише відмінну

мовну та мовленнєву компетенцію з іноземної та української мов, добре володіти термінологією, мати базові знання стадій виробничого процесу від видобутку сировини до випуску готової продукції – чорних і кольорових металів та їх сплавів, а й володіти цілою низкою спеціальних професійних умінь і навичок.

Перекладач металургійної галузі у своїй професійній діяльності виконує найрізноманітніші завдання. Так, послуги перекладача необхідні для перекладу інструкцій та технічної документації (документів, пов‘язаних із технічними характеристиками обладнання); участі в перемовинах із закупівлі та продажу металургійного обладнання; встановлення даного обладнання і проведення навчання стосовно особливостей його експлуатації; юридичних документів; листування з постачальниками техніки, потенційними замовниками та інше.

Для здійснення письмового перекладу технічних текстів фахівець повинен вміти:

- аналізувати текст оригіналу, виявляти стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми, щоб вибирати способи їх вирішення з метою дотримання максимальної точності і однозначності повідомлення, яке перекладається;
- добирати і правильно використовувати технічні прийоми перекладу;
- долати труднощі, пов'язані з лексичними, термінологічними, граматичними і стилістичними особливостями металургйного дискурсу вихідної мови;
- застосовувати сучасну наукову, технічну і, особливо, металургійну термінологію як мовою оригіналу, так і рідною мовою;
- користуватися словниками і різного типу довідниками;
- знаходити й аналізувати інформацію з глобальної мережі Інтернет;
- редагувати переклади задля забезпечення точності й однозначності інформації, виявляти й усувати термінологічні та змістові неточності, доказово критикувати й оцінювати пропоновані варіанти;
- правильно оформляти офіційні нормативні документи;
- оперативно отримувати й обробляти робочі матеріали [3].

Основним недоліком підготовки майбутніх перекладачів у сучасних ВНЗ є розрив між теоретичними знаннями і практичними навичками студентів. Таку відірваність вищої освіти від ринку продемонстрував у своєму дослідженні О. Бондаренко [1], який порівняв профіль професійної компетенції перекладача з точки зору викладачів вишів та роботодавців, представників індустрії. Виявилось, що погляди на пріоритетність компетенцій письмового перекладача значно різняться.

Предмет перекладацької освіти полягає у перекладі тих чи інших текстів, в нашій статті проаналізуємо металургійні тексти. Те, як перекладач обирає стратегію для здійснення перекладу, як він на основі оригіналу відтворює текст, складає його перекладацьку компетенцію: мовну і немовну, рецептивну та репродуктивну [7]. Важливо, щоб текст для аудиторної і домашньої роботи ознайомлював студентів з базовими поняттями, наприклад, розкривав особливості кристалічної структури металів, види зерен, їх розташування; пояснював що таке сталь, її види, сфери промислового застосування; описував механічні властивості металів та інше.

Наведемо приблизний план роботи з технічним текстом, який складається з трьох етапів: 1) доперекладацький аналіз тексту, метою якого є створення умов для успішного здійснення процесу перекладу; 2) переклад тексту; 3) редагування перекладу.

На першому етапі пропонується здійснити перекладацький аналіз тексту, що передбачає: 1) аналіз лексики, а саме: визначення галузей наук з яких використовуються терміни в даному тексті, наявність складних слів і термінів (наприклад, *flywheel – маховик, iron-bearing – той, що містить залізо*), таблиць, графіків, одиниць виміру тощо, тобто такої інформації, що допоможе визначитися перекладачеві з типом словників та додаткової літератури, які допоможуть при перекладі.

Працюючи з технічними текстами, важливо, щоб студент не просто перекладав терміни (які, до речі, можуть бути для нього незвичними і незрозумілими), а щоб він робив це свідомо, пов‘язуючи форму зі змістом [4]. Так, важливо не тільки перекласти *extrusion* як *екструзія*, *foundry alloy* як *лігатура*, а й пояснити ці поняття. Пояснення *open-die forging* –

кування у відкритому штампі, closed-die forging – кування у закритому штампі, compression – стиснення, tension – розтяг, torsion – деформація кручення, bending – деформація згину та інші можна доповнювати схематичними рисунками. При цьому краще, якщо студенти зроблять схематичні зображення самостійно.

Для кращого запам‘ятовування назв технічного обладнання такого як *milling machine – фрезерний верстат, grinder – шліфувальний верстат* студентам слід попрацювати з Інтернет ресурсами, а саме: знайти зображення даних верстатів, зрозуміти їх призначення, вивчити назви деталей які на них обробляються.

На даному етапі доцільно обговорити терміни, які пов‘язані між собою, наприклад, *lengthwise rolling- поздовжня прокатка, cross rolling – поперечна прокатка, helical rolling – поперечно-гвинтова прокатка, skew rolling - «коса» прокатка.* Збільшенню термінологічного словникового запасу сприятиме складання власного тематичного словнику, так званого тезаурусу, в якому слова, що описують будь-який технологічний процес будуть розташовані за тематичним принципом. Це сприятиме не тільки оволодінню термінологічними одиницями у двох мовних поняттях, а і розумінню сутності і складових технологічного процесу, який аналізується.

Слід пам‘ятати і про багатозначність термінів, наприклад *activity* перекладається як діяльність, робота, процес, а у словосполученні *support activities* означає *технічна підтримка.* Складними для перекладу є і словосполучення, що складаються з кількох слів. Наприклад, *assembly base part – базова деталь складальної одиниці*, *rough grinding stage – етап чорнового шліфування.* При цьому важливо пам‘ятати, що ключовим є останнє слово словосполучення.

На заняттях з практики перекладу прийнято більше працювати з лексичними вправами, і це дійсно важливо, оскільки термінологічний компонент входить до складу предметного компоненту фахової компетентності [7] без наявності якого переклад суттєво ускладнюється або взагалі унеможливлюється, але не менш важливо приділяти увагу аналізу граматичних і синтаксичних структур.

2) аналіз граматичних структур передбачає визначення часових форм дієслова та його стану, виокремлення суб‘єктно-предикативного, об‘єктного предикативного інфінітивного звороту, дієслівних зворотів, модальних дієслів тощо, тобто таких, які потребують певних трансформацій для передачі їх рідною мовою. Наприклад, суб‘єктно-предикативні інфінітивні звороти, як правило, перекладаються складнопідрядними реченнями. *Welding is considered to be a basic process in the aircraft industry- Вважають, що зварювання є основним технологічним процесом в авіаіндустрії.*

3) аналіз синтаксичних особливостей тексту передбачає знаходження складних речень, виявлення типу зв‘язку у цих реченнях. Оскільки нерозуміння студентом зв‘язків між частинами речення призводить до нерозуміння тексту, пропонуємо вправи на сегментування складних речень на одиниці перекладу. Наприклад,

The characteristics of any metal powder should receive close study | because to develop intelligent specifications of any given metal powder one must understand | what makes the powder behave | as it does.

In particular, the results of computer simulation of grain boundaries structure, the electron microscopy data, and the investigations of grain boundary migration, surface tension and diffusion indicate | that phase transition on surface and on grain boundaries have much in common.

Другий етап – переклад тексту – не завжди повною мірою піддається теоретичному узагальненню і схематизації, оскільки передбачає використання творчого мислення і представляє собою синтез застосування різних стратегій перекладу [8].

Третій етап – редагування перекладу – вимагає виправлення орфографічних, пунктуаційних, стилістичних помилок. Виправлений текст слід роздрукувати, ще раз вичитати. Ряд дослідників [1; 5; 7; 2] недвозначно свідчать про критичний стан речей, пов‘язаний саме з володінням рідною мовою. Перекладач повинен вміти грамотно говорити і писати рідною мовою, тобто мати не лише великий словниковий запас, але й вірно користуватися ним. Автори перекладів технічних текстів повинні нести повну відповідальність за викладений матеріал і не нехтувати роботою зі словником.

Для перекладачів дуже важливими є вправи на переказ тексту, оскільки без розуміння того, що перекладаєш, процес перекладу є неможливим. Корисним буде не тільки широкий переказ прочитаного, а й складання анотацій як іноземною, так і рідною мовами, знаходження ключових слів. Передача, формулювання та переформулювання змісту повідомлення різними мовами відповідно до дискурсивного контексту мобілізує комплекс знань і умінь, отриманих в процесі роботи з текстом. Корисним буде і вміння передавати в переказі поняття не за допомогою термінів, а за допомогою описового перекладу, вміння сходу утворювати якщо не терміни, то такі найменування для понять, суть яких була б зрозуміла [6].

Для більш глибокого розуміння технологічних процесів слід організовувати перегляд навчальних фільмів як рідною так і іноземними мовами, підготовку презентацій групами студентів, проводити екскурсії на підприємства. Такі заняття урізноманітнять наочні засоби навчання, продемонструють важливість роботи з довідковою літературою, пов‘яжуть теоретичний матеріал з його практичним використанням, покращать мотивацію до вивчення предмету.

Отже, виходячи з вищесказаного, необхідно зазначити, що завдання для опрацювання технічних текстів можуть бути різноманітними і цікавими. Викладач проектує і організовує навчальну діяльність так, щоб у студента створювались умови для самостійного формування власної перекладацької компетентності.

При цьому чинником формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності виступає пізнавальна самостійність студентів. Оскільки вона є якістю особистості, що зумовлює усвідомлений, цілеспрямований, саморегульований процес пізнання на етапі професійної підготовки, а надалі, на етапі реалізації професійної діяльності, – здатність до самостійного прийняття рішень, планування і організації дій по їх втіленню. У зв‘язку з цим виникає необхідність подальшого розгляду організації навчального середовища з точки зору розвитку структурних компонентів пізнавальної самостійності студентів і розробки відповідних змістових та процесуальних вимог до викладання і навчання перекладачів у вищій школі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондаренко О. С. Профіль письмового перекладача (професійні компетенції очима вишів та індустрії) / О. С. Бондаренко // Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки. – Кропивницький : «КОД», 2018. – Вип. 165. – С. 447-453.

2. Ейсмонт, Ю. Специфіка редагування реферативних ресурсів НБУВ / Ю. Ейсмонт // Вісник Книжкової палати, 2013. – № 11. – С. 10-13.

3. Ковтун О.В. Технологія формування професійних умінь у майбутніх перекладачів авіаційної галузі / О.В. Ковтун // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2017. – Вип. 5(118). – С. 43–47.

4. Ольховська А.С. Проблема вправ для формування граматичного компоненту перекладацької компетенції / А.С. Ольховська // Філологічні трактати, 2010. – Т. 2, № 3. С. 177 – 182.

5. Онищук А.С. Наукові підходи до професійної підготовки майбутніх перекладачів / А.С. Онищук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота», 2017. Вип. 31. – С. 120 – 122.

6. Поліщук Л.П. Інноваційні тенденції у професійній підготовці майбутніх перекладачів в умовах формування європейського простору вищої освіти / Л.П. Поліщук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2014. Вип. – 74. С. 116-119.

7. Черноватий Л.М., Купрієнко Ю.В. Поняттєва схема як основа формування предметної та термінологічної складових фахової компетентності перекладачів галузевих текстів / Л.М. Черноватий, Ю.В. Купрієнко // Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки, 2016. – Вип. 1 (11). – С. 373 – 378.

8. Шамне А.В., Шостак Н.А. Психологічні аспекти розвитку іншомовної компетенції у майбутніх перекладачів / А.В. Шамне, Н.А. Шостак // Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2017. – Вип. 274. – С. 159 – 166.

REFERENCES

1. Bondarenko, O.S. (2018). Profil’ pysmovogo perekladacha (profesiyni kompetentsii ochyma vyshiv ta industrii) / Philologichni nauky. [Translator’s profile from the faculty and employers’ points of view // Philology]. Kropyvnytskiy.

2. Eismont, Yu. (2013). Specyfika redaguvanya referatyvnych resursiv NBUV // Visnyk Knyzhkovoi Palaty. [The peculiarities of improving synopsises resources of NLUV// Publishing House]. Kyiv.

3. Kovtun, O.V. (2017). Technologiya formuvanya umin’ u maybutnich perekladachiv aviatsiynoi galuzi // Naukovyi visnyk. [Technology of developing professional skills of future translators of the aviation industry // Scientific bulletin]. Odesa.

4. Olkhovska, A.S. (2010). Problema vprav dlya formuvanya gramatychnogo komponentu perekladatskoi kompetentsii // Philologichni traktaty. [The problem of exercises for forming the grammar component of translation competence / Philological treatises]. Sumy.

5. Onischuk, A.S. (2017). Naukovi pidchody do profesiynoi pidgotovky maybitnich perekladachiv // Naukovyi visnyk. [Scientific approaches to the professional training of future transaltors// Scientific bulletin]. Uzhorod.

6. Polischuk, L. P. (2014). Innovatsiyni tendentsii u profsiyniy pidgotovtsi maybutnich perekladachiv v umovach formuvanja evropeyskogo prostoru vyschoi osvity // Naukovyi visnyk. [The main direction of future translators training in conditions of European integration // Scientific Bulletin]. Zhytomyr.

7. Chernovatiy, L.M., Kuprienko, Y.V. (2016). Ponyatteva schema yak osnova formuvanya predmetnoyi ta terminologichnoyi skladovych fachovoi kompetentnosti perekladachiv galuzevych tekstiv // Pedagogika ta psychologiya. [Subject-matter and terminological components acquisition as a stage of the development of an experimental non-fiction translator teaching technology // Psychology and Education]. Dnipro.

8. Shamne, A.V., Shostak, N.A. (2017). Psychologichni aspekty rozvytku inshomovnoyi komptentsii u maybutnich perekladachiv // Humanitarni studii. [Psychological aspects of future translators' foreign language competence development // Humanities studious]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Шаркова – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов Національної металургійної академії України.

Наукові інтереси: психологічні засади організації навчання іноземних мов; запровадження ІКТ в освітній простір у виші.

Світлана Шаркова – кандидат психологічних наук, доцент кафедри перекладу та іноземних мов Національної металургійної академії України.

Наукові інтереси: особливості перекладу науково-технічної літератури та документально-ділового матеріалу; викладання іноземних мов у полікультурних групах

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Nataliia Sharkova – candidate of psychological sciences, associate professor, associate professor of the Department of Translation and Foreign Languages at National Metallurgical Academy of Ukraine.

Scientific interests: psychological principles of foreign language teaching management; the application of information and communication technologies

(ICT) in educational settings, particularly in higher education.

Svitlana Sharkova – candidate of psychological sciences, associate professor of the Department of Translation and Foreign Languages at National Metallurgical Academy of Ukraine.

Scientific interests: translating scientific and technical literature, business documentation; foreign language teaching in multicultural groups.

УДК 37.016:81'342(811.58)

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ

Юлія ЗАКЛАДНА (Дніпро, Україна)

e-mail: iuliia.zakladna@gmail.com

ЗАКЛАДНА Юлія. ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ

У даній статті будуть розглянуті основні проблеми викладання фонетики китайської мови. Буде також розглянуто особливості наголосу в українській мові, пояснення тонів в китайській мові, опановування студентами ритмічною теорією. Будуть розібрані типові помилки, які вони допускають. Таким чином, ця стаття спрямована на пошук ефективного методу навчання українських студентів фонетиці китайської мови.

Ключові слова: фонетика; тон; фіналі; ініціалі; наголос; ритміка.

ZAKLADNA Iuliia. PROBLEMS OF TEACHING PHONETIC FEATURES OF THE CHINESE LANGUAGE TO UKRAINIAN STUDENTS

We dedicate our study to the importance of mastering the practical phonetics skills as a beginning step in learning the Chinese language. It reviews the basic problems Ukrainian- speaking students have in the beginning of acquiring the phonetic competence, that are connected with the main specific characteristics of the phonetic system of the Chinese language and the differences between it and the phonetic system of the Ukrainian language. The first part of the paper studies the main specific characteristics of the phonetics of the Chinese language and compares the phonetic systems of the Ukrainian and Chinese languages. This part reviews the aspects of sound systems of the languages, the differences between which are most prominent. The purpose of this comparison is to recognize and describe the elements of the phonetic system of the Chinese language that cause the most difficulties to Ukrainian -speaking students. The next part of the study is formulating the basic mistakes that are made by students in the beginning phase of acquiring the phonetic competence of the Chinese language. The connection between the main difficulties that appear in the learning process and the key differences between the phonetic systems of the Ukrainian and Chinese languages is determined in this part of the study. The description of the mistakes is based on the materials gathered in course of studying the key aspects of the phonetic system of the Chinese language and comparing it to the phonetic system of the Ukrainian language in those aspects, as well as personal observations. The recommendations for preventing and correcting the mistakes, which are based on the experience of the Chinese language teachers and personal observations, conclude the description of every type of mistakes.

Keywords: phonetics; tone; final; initial; stress; rhythm.

Постановка проблеми. Аналіз фонетичних особливостей китайської мови, дослідження помилок україномовних учнів у процесі вивчання китайської мови, причини їх виникнення та шляхи їх подолання.

Стан дослідження. Йдеться, зокрема, про методологічне дослідження ритмічного методу вивчення фонетичних особливостей китайської мови. Цим питанням займалися